

7 клас

Українська мова

Помилки під час вживання
дієприкметників

Стрембицька Л.А.

- *Дієприкметник* – це особлива форма дієслова, яка виражає ознаку предмета за дією, наприклад: *вражаючий, доведений*.
- За відношенням до стану дієприкметники поділяються на **активні** та **пасивні**.
- Активні дієприкметники виражають ознаку предмета за його ж дією: *замерзлий, пересохлий, намоклий, зарослий*.



Запам'ятайте!

1. Активних дієприкметників на **-ший, -вший** в українській мові немає:

рос. *сделавший; прибывший; бывший; уснувший;*

укр. *той, що зробив; прибулець; колишній; заснулий.*

2. Активні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий)** не характерні для сучасної української літературної мови і є маловживаними. Вони утворюються не від усіх дієслів і дуже рідко керують залежними словами. Трапляються в науковій термінології (*випускаюча кафедра, описуючий пристрій, узагальнюючий виступ, дестабілізуючі чинники*), у художніх творах (*синіючі далі*).



В українській мові збереглися лише деякі давні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий), ачий (-ячий)**, що перетворилися вже на якісні прикметники, тобто виражають постійну ознаку предмета, причому здебільшого в інтенсивному вияві.

Співучий (співучий народ),
живучий (живуча істота),
родючий (родючий ґрунт),
палючий (палюче сонце),
кусючий (кусюча муха),
лежачий (лежачий камінь),
ходячий (ходячий анекдот),
зрячий (зряча людина),

терплячий (терплячий чоловік) та ін.

Серед термінів, що мають паралельно з варіантом н **-учий (-ючий)** інші форми словотворення, слід вибирати останні, тобто

не знеболюючий, а знеболювальний; не дезінфікуючий, а дезінфекційний; не деформуючий, а деформівний т
ощо.



Замість активних дієприкметників слід уживати:

1) **прикметники** з суфіксами **-льн-**, **-н-** (рос. *окружающий* – укр. *навколишній*; рос. *измеряющий* – укр. *вимірювальний*; рос. *тормозящий* – укр. *гальмівний*);

2) **іменники** (рос. *выступающий* – укр. *промовець*; рос. *поступающий* – укр. *вступник*; рос. *трудящийся* – укр. *трудівник*);

3) **підрядні означальні речення** (*заболевший – той, що захворів; инженер, работающий над проектом – інженер, який працює над проектом*);

4) **дієприслівникові звороти** (рос. *выступающие депутаты призывали* – укр. *виступаючи, депутати закликали*).



Вибір такого засобу залежить насамперед від суті позначуваного поняття, а також від значення іменника, з яким він поєднується.

Пасивні дієприкметники

Пасивні дієприкметники виражають ознаку предмета за дією, яка зумовлена дією іншого предмета: *розроблені препарати, проведений експеримент.*

Пасивні дієприкметники в українській мові мають форму минулого часу і творяться від основи інфінітива за допомогою суфіксів:

-н: *написаний, обговорюваний* (від *написати, обговорювати*);

-ен (-єн): *розбуджений, подвоєний* (від *розбудити, подвоїти*);

-т: *збитий, розвинутий* (від *збити, розвинути*).



Запам'ятайте!

1. В українській мові в суфіксах пасивних дієприкметників не подвоюють літеру **н** (рос. *данный* – укр. *даний*; рос. *окруженный* – укр. *оточений*; рос. *сделанный* – укр. *зроблений*).

2. У суфіксах пасивних дієприкметників ніколи не пишуть літеру **и** (**ї**), а тільки **е** (**є**): *загоїти* – *загоєний*, *заспокоїти* – *заспокоєний*.

3. Дієприкметники з часткою **-ся** в українській мові не утворюють!

4. Пасивних дієприкметників на **-мий** в українській мові немає:

рос. *значимый, незабываемый, не заменимый, называемый*; укр. *значущий, незабутній, незамінний, якого називають*.



Пасивні дієприкметники властиві українській мові, але вони частіше виступають у ролі означення, наприклад:

Розвійтеся з вітром,
листочки зів'ялі,

Розвійтеся, як тихе зітхання!

Незгосні рани, невтишені жалі,

Завмирає в серці кохання.

І. Франко



Пасивна конструкція в українській мові (на відміну від російської та англійської), як правило, штучна. Отже, українською мовою буде звучати: *“Статтю було написано”*, а не *“Стаття написана”*, *“Висновки буде зроблено”*, а не *“Висновки зроблені”*, *“Протокол буде надруковано”*, а не *“Протокол надрукований”*. У таких випадках в українській мові можливі й неозначено-особові дієслівні конструкції: *“Статтю написали”*, *“Протокол надрукують”*.



Будьмо обережні з пасивними конструкціями! Пам'ятаймо, що фрази *“Я хочу бути почутим...”*, *“З цією метою мною буде зроблено...”* – наслідок грубого відхилення від українських мовних нормативів. Природніше звучать фрази: *“Для цього я зробив...”* (*“Я зробив це, щоб...”*), *“Я хочу, щоб мене почули...”*.

Подаємо українські відповідники до найпоширеніших форм дієприкметників на **-учий, (-ючий)**. Деякі з них уживаються як прикметники, іменники чи складнопідрядні речення.



Домашнє завдання

- Впр.134

Дякую за увагу

